

AZ ÖNIGAZGATÁS ÉS A SZOCIALISTA DEMOKRÁCIA ÚJTÁN A DOLGOZÓ EMBERÉRT

Az a megtiszteltetés ért, hogy ezen a forradalmi helyen beszélhetek egy felemelő témáról: a JKP, illetve a JKSZ, a JKISZ, a forradalmi szakszervezetek és a haladó népmozgalom megalakulásának 60. évfordulójáról. Erről beszélni azt jelenti: megemlékezni újkori történelmünkről, hazánk drámai történelmi időszakáról, az első világháborút követő forradalmi tevékenységről, a két háború közötti történésekről és társadalmi harcokról, a forradalomról, a háború utáni szocialista országépítésről — egészen napjainkig.

A JKP megalakulását 1919 áprilisában Tito elvtárs úgy jellemezte, mint „történelmi fordulópontot hazánk néptömegeinek a nemzeti elnyomatás és a szociális kizsákmányolás ellen, s a dolgozók jobb és boldogabb életéért folytatott évszázados harcában”.

A JKP, illetve a Jugoszláv Szocialista (kommunista) Munkáspárt a mai Jugoszlávia területén a szocialista, vagyis a szociáldemokrata és más munkásszervezetek egyesülésével jött létre, amelyek ezáltal forradalmi magatartásformát öltöttek. Döntő szerepe volt ebben az októberi forradalomnak, valamint a forradalmi munkás- és paraszttömegeknek, amelyek fellázdattak környezetünk társadalmi viszonyai ellen. Ennek a legkézzelfoghatóbb példája az egységes forradalmi jugoszláv munkáspárt megalakulása is. Már az 1919-es alakuló kongresszuson is kifejezésre jut forradalmi kommunista irányvétele, s ez különösen 1920-ban, a vukovári II. kongresszuson nyilvánul meg, amelyen a Jugoszláv Szocialista (kommunista) Munkáspárt a Jugoszláv Kommunista Párt nevet veszi fel, ezen már többségben vannak az osztályharcot indítványozók s ezek hívei.

Az idő bizonyította az alapvető forradalmi elveket, amelyeket a kommunista párt kiépítésének első éveiben fogadtak el.

Egyike ezeknek, hogy a proletariátus forradalmi célkitűzéseit csak erélyes osztály- és társadalmi harc, a politikai hatalom megszerzése vagyis a régi társadalom és vívmányainak felszámolása révén valósíthatja meg, továbbá társadalmasítja a termelőeszközöket, azzal a céllal, hogy felszámolhassa a kizsákmányoló osztályrendszert és a politikai igazságtalanságokat, s megszervezhesse az olyan társadalmat, amelyben általános jólét uralkodik, s testvériségben, teljes egyenlőségben élnek az emberek. A kongresszus akcióprogramjában egyebek között ezt olvashatjuk: „Csak a nép önálló, független. A hatalomnak a nép bizalmára, választására kell alapozódnia.” E társadalmi eszméért folytatott harc szervezője és élénjárója a munkásosztály élcsapata, vagyis a kommunista párt. A párt feladatának elvégzése céljából megfelelő elvek alapján épül fel, amelyeket már létrejötté óta alkalmaz. Ez mindenekelőtt arra irányul, hogy egy forradalmi pártban a belső élet és a demokratikus centralizmus elveinek alapján szerveződjék meg az általános tevékenység.

Ugyanezek a küldöttek — a párt alakuló közgyűlése után — megalakították a forradalmi szervezeteket Jugoszláviában, ami a kommunistáknak a munkásosztállyal való megbonthatatlan kapcsolatát jelképezi. Mint ismeretes, a kongresszus elfogadta a kommunista nők státútumát is, valamivel később pedig létrejött a Jugoszláv Kommunista Ifjúsági Szövetség, amely jelezte, hogy magáévá teszi a Jugoszláv Szocialista (kommunista) Munkáspárt programját.

Az újonnan alakult kommunista párt az elnyomott és jogfosztott néptömegek egyetlen reménye, gyorsan tömeges és igen befolyásos politikai erővé fejlődött az országban. Erről tanúskodnak az 1919-ben és 1920-ban szervezett munkástüntetések és sztrájkok, valamint a kommunis-

ták választási győzelme néhány nagyvárosban (Belgrád, Užice, Niš, Szkopje, Kumanovo, Vukovár), ezenkívül a JKP 59 képviselője bekerült a parlamentbe, ahol a párt a harmadik helyet szerezte meg. Az Obzana (1920) és az államvédelmi törvény (1921) megtiltja a párt további tevékenységét, a kommunista aktivitás bünténynek minősül, a párttagokat sok évi börtönbüntetésre ítélik, s esetenként kegyetlenül meggyilkolják. A rendszer könyörtelenül leszámol a kommunistákkal és a haladó mozgalmak képviselőivel, hogy a párt egykori hatvanezres taglétszáma ezer alá süllyed.

Ilyen körülmények között a párt illegális tevékenységet kénytelen szervezni, arra törekszik, hogy szorosabb kapcsolatot építsen ki a munkásosztály és más elnyomott rétegekkel, s vezesse őket a rendszer elleni harcban.

A párt ebben az időszakban eszmeileg is beérik, ami főleg két fontos körülményben kristályosodik. Nevezetesen, amíg kezdetben nem eléggé világos a nemzeti kérdés, vagy csak az alkotmányos kérdésekre korlátozódik, s az agrárkérdés szinte nem is található a programban, a párt most meghatározza a nemzetek önrendelkezési jogait, s a parasztság helyzetét is, összekötve természetesen a munkásosztályal.

Ebben az időszakban a rendszer által mért súlyos csapásokon kívül a pártot az úgynevezett belső frakciós harcok, az összeütközések és nézeteltérések rázkódtatják meg, ami szinte megbékélyozza politikai tevékenységét és az összeomlás szélére sodorja. A frakciós harcokra való reagálásként jelentkezett a párton belül az a forradalmi irányvétel, amelynek hordozói mindenekelőtt a kommunista munkások voltak. A frakciókkal való leszámolás során különös jelentőségű volt a zágrábi kommunisták 1928 februárjában megtartott VIII. helyi értekezlete, amelynek során külön szerep jutott Josip Broz Titónak.

Ezen az értekezleten elfogadják azt a lényegbevágó elvet, amely szerint „a frakciókat és a szektásságot csak a tömegek közötti gyakorlati munkával lehet felszámolni, s a pártot össze kell kapcsolni az ipari munkások széles rétegével, s magasabb szintre emelni a párttagok eszméi tudását, felkészültségét”. Bírálták a pártvezetőséget, amely nem kereste a kommunisták tevékenységre való serkentésének módját, s különösen azt kifogásolták, hogy nem tájékoztatta munkájáról a tagságot. Szó esett a pártsajtóról is, amely „magas szintű politikával” foglalkozott, s rámutattak az ilyen gyakorlat ártalmosságára, kifejezésre juttatva, hogy a téma-választás és a stílus szempontjából érthetővé kell tenni a munkásosztály széles rétegei és a forradalmi mozgalmak más képviselői számára is.

Josip Broz Titónak az értekezleten való felszólalása és az elfogadott határozatok a dogmatizmus és az opportunizmus elleni harc kezdetét jelezték. Tito szavai az elkövetkező forradalmi mozgalom hadvezérének születését is fémjelezték, egy olyan emberét, akinek a pártszervezetek újjáélesztésében a legnagyobb érdem jutott, s aki azon munkálkodott, hogy káder- és szervezési szempontból is felerősítse ezeket, miközben a nép és a munkásosztály széles tömegeire támaszkodott.

A zágrábi kommunisták kezdeményezésének visszhangja lett az egész pártban, amely ezután a gyorsabb fejlődés útjára tért. A megerősödött párt lehetővé tette az erőteljesebb forradalmi mozgalom kiteljesedést is az országban. Súlyos csapást mért azonban a pártra Sándor király 1929 januárjában bevezetett diktatúrája, amely éppen a JKP és a nemzeti felszabadító mozgalmak ellen irányult, mivel ezek nagymértékben veszélyeztették a burzsoá rendszert.

A diktatúra utáni éveket kemény harcok és sok áldozat jellemezték, de bebizonyosodott, hogy a párt a népnek a létszükségleteinek biztosításáért folytatott harca során az egyedüli támasza. Továbbra is az egyetlen remény marad a munkásosztály, a népek és nemzetiségek szociális és nemzeti felszabadítására irányuló sikeres harcában. Egyre nagyobb befolyásra tesz szert a dolgozók, a fiatalok és a széles néptömegek körében. A kommunisták belépnek a szakszervezetekbe és ezeket forradalmi szervezetekké alakítják át. Tudatában a fasizmus és a háború veszélyének, a JKP vi-

lágos antifasiszta álláspontra helyezkedik, miközben hangsúlyozza: Jugoszlávia leigázott népei felszabadításukat nem várhatják a faszizmustól, ellenkezőleg, a nemzeti rendezésre irányuló egységes harc képezi a fasiszta és reakciós rezsim elleni harcot is, továbbá a politikai élet demokratizálását is. A Néppfront megalakulásával és szerteágazó tevékenységével a párt tulajdonképpen kilép az illegálisból és névtelenségből.

Fejlődésében nagy változás állt be a JKP vezetőségének tanácskozása és a Kominternnel való 1936. évi moszkvai megbeszélés után, amikor elhatározták, hogy a pártvezetőség visszatér az országba. E lépés jelentőségét Tito elvtárs a következőképpen méltatta: „Tekintet nélkül a politikai üldöztetés időszakában végzett illegális munka veszélyességére, a politikai vezetőség jelenlétét az országban jelentős elvi és politikai kérdésnek tekinttük.”

Josip Broz Titónak 1936-ban való hazatérése és a párt élére való megválasztása történelmi fordulópontot jelentett a JKP forradalmi tevékenységében. Ettől kezdve, amikor Titóról beszélünk, akkor a pártról, forradalmunkról is megemlékezünk, s fordítva, ha a pártról és a forradalomról teszünk említést, akkor Titóról is beszélünk. Josip Broz Tito pártunk vezető alkotó egyénisége, marxista értelmezésben világítja meg a társadalmi folyamatokat, a népek életbevágó problémáinak megoldására való törekvésekkel, töretlen munkabíráásával elérte, hogy egybegyűljön, eggyéforrjon a pártvezetőség is, s az egész pártban olyan forradalmi kadereket nevelt, amelyek a későbbi sorsdöntő események során megállták a helyüket. A párt határozott állást foglalt az ország társadalmi életét képező problémák iránt. Komoly kérdések voltak ezek, amelyek érintették a munkásosztály és a parasztság helyzetét, az ifjúság problémáit, a politikai élet demokratizálásának igényét, a nemzeti kérdés rendezését, a faszizmus elleni harcot és az ország függetlenségének megvédését.

A JKP ötödik értekezlete, amelyet 1940 októberében tartottak, híven bizonyította, hogy a JKP van egyedül tudatában azoknak az eseményeknek, amelyek hamarosan bekövetkeznek. Jóval a fasiszta agresszió bekövetkezése előtt felkészült arra, hogy méltón betölthesse hazafias szerepét. A hazaáruló kormány szégyenteljes egyezménye, melyet 1941. március 25-én írt alá, elkeseredést váltott ki az antifasiszta és hazaszerető jugoszláv népek körében, s ez elsősorban a JKP érdeme. Ez tulajdonképpen az áruló kormány megdöntését eredményezte, mindössze két nappal az esemény után, amikor a nép körében proklamálódott az a történelmi és felszabadulást követő időszakban egy új platformban jutnak kifejezésre: a megszállkább a sír, mint a rabság!” Ez azonban nem volt elegendő ahhoz, hogy megakadályozza a kapitalista Jugoszlávia összeomlását, amely darabokra hullott a fasiszta megszállók kegyetlen támadása által. Amikor felszolgált a régi Jugoszlávia hadserege, a párt meggyorsította a megszállók és a csatlósai elleni harc megszervezését. A háború kitöréséig fennálló programelvei — a demokráciáért és a függetlenségért való harc — a megszállást követő időszakban egy új platformban jutnak kifejezésre: a megszállók elleni harc, az ország felszabadításáért és a társadalom forradalmi átalakulásáért folytatott küzdelem formájában. A Jugoszláv Kommunista Párt számára ez az időszak volt az, amely a jugoszláv társadalom uralkodó erőinek történelmi felcserélődését jelentette.

Idézzük csak azokat a szavakat, amelyekkel 1941. június 22-én a JKP KB felkelésre szólította Jugoszlávia népeit: „Ti, akik az idegen megszálló csizma alatt nyögtök, ti, akik szeretitek a szabadságot és a függetlenséget, s nem kívánjátok a fasiszta rabigát, tudjátok meg, hogy eljött a fasiszta megszállás alól való felszabadulásotok órája!”

Felhívás volt ez Jugoszlávia népeinek és nemzetiségeinek a szociális és nemzeti felszabadulásáért folytatott harcra.

Jugoszláviában a forradalmi mozgalom általános fejlődéséből, vagyis a Kommunista Szövetség, a forradalmi szakszervezet, s az ifjúsági szervezet előrehaladásából jelentősen kivette részét az észak-bácskai mozgalom is, amelynek Szabadkán volt a székhelye, de környékén, így Novi Žednicken is jelentős volt a tevékenység.

Szabadka munkásosztályának gazdag forradalmi hagyományai vannak. Ez a társadalmi osztály gyorsan hitet tett a forradalmi eszmék és kommunista elvek mellett. Ebben jelentős szerepet játszottak a Szovjet-Oroszországból és a Kun Béla által vezetett magyarországi forradalomból hazatérők is. Közöttük kiemelkedő helyen kell említenünk a rettenhetetlen forradalmárt, Matko Vukovićot.

Ezek az elhatározások, elkötelezettségi jelleggel, kifejezésre jutottak például az 1919. évi tömeges vasutassztrájkok alkalmával, azonkívül a Jugoszláv Szocialista (kommunista) Munkáspárt és a JKISZ megalakítása, a forradalmi mozgalom felélesztése révén is, de megnyilvánult például a munkásosztállyal való szolidaritásban, s az 1920. évi választási sikerekben (a JKP Szabadkán a 6632 szavazat közül 2296-ot kapott), s más alkalmakkor is.

Az illegális munka nehéz napjaiban is sikerült megőrizni a mozgalom folytonosságát, a független szakszervezetek tevékenységében az illegális párt és ifjúsági szervezetek létrehozásában, a forradalmi káderek összegyűjtésében és a pártsejteknél való elhelyezésükben, a pártsajtó megőrzésében stb. E vidék forradalmi mozgalmára a JKP megalakulását követő tíz évben különösen jellemző a forradalmi tevékenység kontinuitása és a párt erősödése a munkáskörnyezetekben, különösen a fémipari, mezőgazdasági dolgozók, egyes szakmai szakszervezeti csoportosulások és az ifjúság körében. A húszas évek közepén több pártsejtben tíz-nél több párttag tevékenykedik, megalakították a helyi pártbizottságot és a JKISZ-szervezetet, 1927-ben Szabadkán létrehozták a JKP Körzeti Bizottságát. Figyelemre méltó a szabadkai kommunisták frakcióellenes magatartása is 1928-ban, amikor kifejezésre juttatják a létérdekükért folytatandó harc szükségességét. A dolgozók szervezetségének jelentőségéről és harcuk kilátásairól beszélt 1928-ban Hegedűs József, a szabadkai fiatalság képviselője, amikor a zombori körzeti munkásifjúsági értekezleten a következőket mondta: „A kapitalista elnyomatás ellen csak egy ellenszer van: osztályharc, a közös, szervezett küzdelem az urak ellen.” Ezért felhívással fordul a fiatalokhoz: „Munkára fel, proletár testvérek! Dolgozzatok, világítsátok fel bajtársaitokat, alakítsátok meg mindenütt az ifjúsági szervezeteket! Ez a harc lesz az utolsó, ezután következik a dolgozók igazságos, kollektív társadalma, a mi győzelmünk!”

A fokozott tőkés elnyomatás ellen a munkásosztály Szabadkán széles körű publicisztikai tevékenységet is folytat, mégpedig a magyar nyelven megjelenő szakszervezeti lapok, mint például a Szervezett Munkás, a Falu és a Város, a Fáklya révén. Az *agrárreform sirjándl* című könyvnek pedig az volt a célja, hogy felkeltse az osztályöntudatot és a falusi szegénység harci kedvét.

A kommunisták kíméletlen üldöztetései a január hatodiki diktatúra bevezetése után, s azok az árulások, amelyek közvetlenül ezután vagy később történtek (mint például az 1929., 1930., 1934. és az 1936. évi letartóztatások), nem tudták letörni a vidék forradalmi mozgalmát. Ellenkezőleg, 1933-ban két pártsejt alakul a szabadkai jogi fakultáson, hamarosan pedig a forradalmi tevékenység gyűjtőpontjává válik a város és jó néhány a környékbeli falvak közül is. 1934 végén Szabadkán hetven párttag van, nagyszámú rokonszenvező és néhány JKISZ-csoport.

A szabadkai pártszervezet az erősödő fasiszta veszély éveiben úgy működik, mint az ország más pártszervezetei, és tevékenysége főleg az antifasiszta munkában, a fasiszmus és a háború elleni front erősítésében, a békéért és az egységes munkásosztályért folytatott harcban merül ki. E tevékenység újabb jellege a falusi fiatalság forradalmi tevékenységében jutott kifejezésre Szabadka környékén, abban az időben, amikor a fiatalok, a középiszkolások és az egyetemisták tömegesen kapcsolódtak be a forradalmi tevékenységbe, s ezek hatása lassan érződött a falusi fiatalságon is, a fiatal dolgozókon, akik a második világháborút megelőző időszakban főleg a környékbeli falvakból verbuválódnak. Az ilyen tevékenységet elősegítette a JKISZ is, amely a széles néptömegek (fiatalok) felé fordult, s ami Tito 1937-ben kifejtett véleménye szerint elsődleges feladatát is képezte.

1939-ben ismét megszilárdul a párt helyi bizottsága, megalakulnak a JKISZ-aktívák, a következő évben pedig felújítja munkáját a JKP Körzeti Bizottsága és a JKISZ észak-bácskai szervezete.

Érdeemes emlékeztetni Pap Pál kiemelkedő kommunista látónoki gondolataira, aki néhány hétig élt és tevékenykedett a soknemzetiségű Szabadkán, s itt harcolt a párt által meghatározott irányvonalak megvalósításáért. 1938 novemberében a haladó nézeteket valló Híd című folyóiratban szólt mindarról, ami népének kincsét képezi, magyar ember létére a következőket írta:

„A Duna szomorú népein csak testvéri összefogás segít, a népek erős kezének összefogása. Ez volt és ez marad bármily körülmények között a mi hitünk. Nem lesznek addig boldog, erős, kacagó népek a Dunaparton, míg ez az összefogás meg nem történik.”

„A mi vallott kötelességünk, munkánk és célunk népünk gazdagsági, kulturális és társadalmi emelése, de mindenkor és mindenütt a szláv és egyéb itteni nemzetiségekkel egyetértve.”

Ezek a szavak és üzenetek ma sem vesztettek időszerűségükből, s ma is érvényesek minden népünk és nemzetiségünk számára. Mert csak az egyetértésben és a testvériségben vagyunk erősek és az jelenti a jövőnket is.

A szabadkai forradalmi mozgalom jellegzetessége abban rejlett, hogy mind erősebbek lettek a kommunista mozgalmak egyes falvakban, különösen Novi Zedniken, ahol már 1936-ban megalakult az első pártsejt, 1939-ben és 1940-ben pedig már 11 tagja, illetve tagjelöltje volt a pártnak, s több mint 90 tagja a JKISZ-nek. A párt és a JKISZ erejéről tanúskodik a tartományi párt- és JKISZ-vezetőség határozata is, amely szerint a Novi Zednik-i JKISZ helyi bizottságát körzeti bizottsággá nyilvánították, s ebben kaptak helyet a szabadkai és a topolyai JKISZ helyi bizottságainak titkárai is.

Az osztályellenség és az embertelen rendszer ellen való különféle tevékenységi formákon kívül terjesztik a szocializmus eszméit. Itt Zedniken széles körű kulturális-oktató tevékenység alakult ki: társasestek-politikai tartalommal, mozilátogatások haladó jellegű tartalommal, különféle rendezvényeket szerveztek a Csehszlovák Köztársaság megsegítésére, szabadságának megvédésére, s a háború, valamint a fasizmus ellen. Az ilyen és hasonló tevékenység lényege abban volt, hogy fokozza a nép és az ifjúság öntudatát, a munkásosztály jogaiért, a mezőgazdasági proletariátus, a parasztság és együttesen a dolgozó nép jobb életéért folytatott harcban. A kommunisták bebizonyították, hogy alkalmasak mindenkor a forradalmi tevékenység megfelelő formáinak megválasztására. A fiatal kommunisták és JKISZ-tagok a Sokol sportklubban csoportosultak, amelyet azzal a céllal hoztak létre, hogy az uralkodó burzsoá rétegek érdekeit védje. A Sokolban és a telepesek falvaiban azonban eluralkodott a haladó eszméket hirdető fiatalok szelleme. Ügyszintén más sportszervezetekben, a labdarúgásban, ezenkívül az olvasóköriben, a különféle rendezvények szervezésében, amelyeket nemcsak a telepések falvaiban adtak, hanem Topolyán, Csantavéren, Bajmokon és másutt is, túlsúlyban volt a haladó eszmék és erők befolyása, amelyek teljes odaadással, önzetlenül és tudatosan harcoltak egy új, igazságosabb társadalmi rendért.

S míg a fiatalság a hozzá közelálló szervezeteken belül tevékenykedett a haladó eszmék terjesztésén és hatásának fokozásán, addig az idősebbek között jelentős szerepet játszott a vajdasági telepések Preporod nevű művelődési egyesülete.

A párt megítélése szerint igen fontos volt megnyerni az egykori harcosokat és önkénteseket, s ily módon megakadályozni, hogy a rendszer kihasználja a telepéseket a nagyszerb célkitűzések megvalósításában, éppen ebben a többnemzetiségű környezetben. Ez az irányvétel és tevékenység hozzájárult e vidék népének és munkásosztályának egységéhez, tekintet nélkül nemzetiségi hovatartozására.

Ez kifejezésre jutott például Bosa Miličević temetése alkalmával is, aki az 1939. december 14-i belgrádi tüntetésen elszenvedett súlyos sérüléseibe halt bele. Ezt a tüntetést a párt szervezte a következő jelszóval: „A békéért, a kenyérért és a szabadságért”, s Jugoszláviának mások érdekében a háborúban való részvétele ellen irányult.

Ez a temetés, amelyre a rendőrség fenyegetései és terrorja ellenére fiatalok és idősök egyaránt eljöttek, s nemcsak Žednikről, hanem a környező helységekből is, mint például Szabadkáról, Topolyáról, Újvidékről, Belgrádból, a reakciós rendszer elleni tüntetésé alakult át.

Ősznépi jelentősége volt az 1941. március 27-i tüntetéseknek is, amelyek egy egységes óhajba folytak össze az egész országban: felmondani a fasisztákkal való szerződést és a továbbiakban a Szovjetunióra támaszkodni. Žednik fiatalága megérzi a közvetlen veszélyt és tömegesen jelentkezik a katonaságnál önkéntesnek, a pártszervezet és a JKISZ megkezdí az elkövetkező idősakra való felkészülést. Ezek a napok mind Žednik, mind Szabadka, vagy az ország bármelyik része számára nem voltak könnyűek. A magyar fasiszta megszállók kegyetlenül bánnak a kommunistákkal, tekintet nélkül, hogy azok magyar, szerb vagy horvát nemzetiségűek. Ez a kegyetlenség különösen a telepesekkel szemben nyilvánul meg, letartóztatják őket, meggyilkolják képviselőiket, egyeseket pedig koncentrációs táborokba internálnak.

A népfelszabadító háború során, amely népeink és nemzetiségeink legnagyobb harca volt, íródott történelmünk legfényesebb korszaka. A népek és nemzetiségek harcba szálltak a megszállókkal és a hazaárulókkal, tudatában annak, hogy nincs többé visszatérés a korábbi rendszerre. Jugoszlávia partizánjai, a kommunista párt által vezetve, példaként álltak a leigázott Európa előtt, hogy miként kell ellenállni a többszörös túlerőknek.

S míg a hazai burzsoá osztály arra törekedett, hogy megőrizze hatalmát, az országot a polgárháború szélére sodorta, a JKP következetes politikát, stratégiát folytatott a népfelszabadító háború során a társadalom forradalmi átalakulásáért, s eközben a széles néprétegekre támaszkodott, amelyek a különlegesen nehéz feltételek között már 1941-ben óriási eredményeket értek el. A végső győzelemig még sokáig kellett harcolni, s rengeteg áldozatot hozni. A JKP — Titóval az élen — azonban bebizonyította, hogy felnőtt e feladat végzésére és történelmi érdemei vannak a népfelszabadító háború és forradalmunk győztes kimenetelében.

A háborút követő idősakban pártunkat és a népet az újjaépítés, az elmaradottságból való kilábolás szükségessége vezérli, ezzel párhuzamosan pedig a függetlenségünk megvédése is. Ez tulajdonképpen forradalmunk folytonosságának megtartását jelentette, amely a szocialista és független Jugoszláviáért folytatott harcban nyilvánult meg. Röviden: ezeken az elveken alapszik belső fejlődésünk és a világgal való kapcsolatlunk alakulása is. Ebből adódott 1948-ban az a határozott „nem” is, amely a sztálini hegemonizmus ellen szólt és azoknak adott választ, akik úgy vélték, hogy egyik hatalmat vagy dominációt fel lehet egy másikkal cserélni. Ezekből az elvekből fejlődik ki azután önigazgatású szocialista fejlődésünk koncepciója, el nem kötelezett politikánk, nemzetközi tekintélyünk, egyszóval a jövőnk is.

A pártunk az a merészsége, hogy a fejlődésünket érintő kérdésekre nyílt válaszokat kér és a legjobb utat választja, s az a készsége, hogy a szavakat tettekkelé változtassa, ami egyébként Tito elvtárs állandó kívánalma is, beleépült a társadalmi-gazdasági rendszer elméleti alapjaiba. A társadalmi fejlődés önigazgatási elmélete lényegében a párt már igazolt elveinek továbbvitelét jelenti, vagyis a kommunista szövetség által proklamált saját erőre való támaszkodás elvének alkalmazását, ami kifejezésre juttatja a társadalmi-politikai, gazdasági és a művelődési élet minden területén a közvetlen döntéshozatalban való részvétel szükségességét az egész lakosság részéről. Ebből a koncepcióból eredően adódik a munkásosztály és a nép állandó bizalma a párt, vagyis a Kommunista Szövetség avantgarde szerepe iránt, amely a közvetlen vezetés helyett a társadalmi fejlődés meghatározását vette kézbe. Pártunk érdeme, hogy a

gyakorlatban is érvényesül a jelszó: „A gyárat a dolgozóknak.” Ez úttörő munka volt, első ilyen a világon, amelyben a munkásosztály és a dolgozók egyedül irányítják saját munkájukat és döntenek annak eredményéről, létrehozhatják a közvetlen szabad termelők közösségeit, meghozza oly módon, ahogyan azt a marxizmus klasszikusai — Marx, Engels és Lenin — elképzelték.

Természetesen tudatában vagyunk, hogy ez csak egy hosszú, történelmi folyamat kezdete, a humánus társadalom létrehozásának, az elidegenülés felszámolásának folyamata, amelynek tulajdonképpen az a feladata, hogy az embert emberré tegye.

S mivel hosszan tartó folyamatról van szó, az öngazgatásért folytatott harc nehéz és összetett, kongresszusaink és különféle értekezleteink öngazgatású fejlődésünk további feldolgozását és gazdagítását képezik. Különös jelentőségű e téren a JKSZ VII. kongresszusán elfogadott program, amely állandó útmutatásul szolgál szocialista öngazgatási fejlődésünkben, valamint az 1963-ban meghozott alkotmány, amely az állam szerepének határozott leépítésére és decentralizálására adott alapot, különösen a többletmunka terén, s lehetőséget nyújtott azoknak a feltételeknek a megteremtéséhez, amelyben a dolgozók és a polgárok az öngazgatási elvek alapján döntenek a gazdálkodás és a fejlődés összes vonatkozásáról. Hasonló célt szolgáltak az 1971. évi alkotmánymódosítások, illetve az 1974. évi új alkotmány, s a társult munkáról szóló törvény. Ezek véglegesen meghatározták szocialista öngazgatású társadalmi-gazdasági és politikai viszonyaink rendszerét, amelyben döntő szerep jut a társult munkának, egyúttal pedig szabályozzák a szövetségi közösségekben való új viszonyokat is. Ezáltal még szilárdabbak lettek Jugoszlávia népei és nemzetiségei testvériségének és egységének fejlődési alapjai, egyenrangúságuk teljességének feltételei, ami Tito elvtárs szavai szerint „egységünk feltételeinek alapja volt és maradt”.

A JKSZ X. és XI. kongresszusán meghatározták a kommunisták és a többi szocialista erő feladatait, az alkotmány és a társult munkáról szóló törvény érvényesítésében, vagyis az öngazgatás további következetes megvalósításában.

A háború utáni 35 éves fejlődési időszakban a sok nehézség ellenére munkásosztályunk, dolgozó népünk, élcsapatától vezérelve, figyelemre méltó eredményeket ért el. Jugoszláviát az egyik legelmaradottabb agrárállamból közepesen fejlett ipari orszaggá változtatták. Jugoszlávia az 1947—1978-as időszakban a világon is a legkiválóbbak között emlegetett előrehaladást ért el a gazdaságban, ami ékesen bizonyítja öngazgatási rendszerünk hatékonyságát, s azt a képességét, hogy eredményesen fejleszti termelőerőit. Ez pedig az emberek közötti humánus viszonyok megteremtése mellett szintén fontos körülmény.

Az ország általános gazdasági fejlődésén belül, külön-külön fejlődnek egyes részei, beleértve Vajdaság Szocialista Autonóm tartományt is.

Tartományunkban az egy főre eső nemzeti jövedelem ma eléri a 2500 dollárt, a szabadkai községben ez az átlag valamivel magasabb.

Nemzetközi téren pártunk politikája az egyetlen lehetséges megoldást választotta: az el nem kötelezettség politikáját. Hazánk már évtizedek óta a békéért, a nemzetközi együttműködésért és megértésért, a demokratikus viszonyokért folytatott harc élvonalában van. Ezenkívül országunk igen tevékeny és következetes a más népek forradalmi és felszabadító harcának támogatásában. A Kommunista Szövetség hosszú éveken át küzd azért, hogy érvenyt szerezzen a szocializmus világfolyamatában való különböző fejlődési irányvonalak elismerésének, harcol a nemzetközi munkásmozgalomban való egyenrangú viszonyok megteremtéséért, a béke és koegzisztencia megértéséért, amely nemcsak a világbéke megőrzésének fontos tényezője, hanem a szocializmus fejlődésének egyik feltétele is. Mi egyaránt becsüljük saját szabadságunkat, de másokét is.

Az ilyen irányú politika nagy tekintélyt szerzett hazánknak, és rengeteg baráttra tettünk szert az országok és népek között. Az el nem kötelezettség politikája ugyanis lehetővé teszi a szabadság, a béke, a függetlenség és az egyenrangú együttműködés feltételeit. Eppen ezért a világ

támogatja ezt a politikát. Mindannyiunkat büszkeséggel tölt el, hogy az ide év külön elismerést hozott e politika egyik megalapítójának, Tito elvtársnak. Elnökünknek az el nem kötelezett országok állam- és kormányfőinek hatodik érdekeztetésén adták át ezt a magas kitüntetést.

A Jugoszláv Kommunista Szövetség állandó jelleggel biztosította eszmei szerepét a társadalmi fejlődés irányításában, s eközben mindig saját erőire támaszkodott, a népek és nemzetiségek egységére, éspedig a szocializmusért és az öngazgatásért folytatott harcban. A gyakorlat pedig bizonyította, hogy ez az egység a harcban, az akcióban kovácsoódik. Az akciók során váltunk önállóvá, önkezdemenyezés révén jutottunk nehézségeink leküzdésére foganatosított intézkedések megoldásához. Eközben a jugoszláv kommunisták számára a marxizmus sohasem jelentett dogmát, hanem az akciókhoz való útmutatást, s a munkásosztály számára erős fegyvert a különféle nehézségek leküzdésében.

S most, amikor visszaemlékezünk pártunk, illetve a JKSZ hat évtizedére, azt meglepéssel és büszkeséggel telve tesszük. Tito elvtárs mondta az idén a JKSZ KB díszülésén: „Mozgalmunk és forradalmunk eddigi tevékenysége, eredménye és mai helyzete alapján elmondhatjuk, hogy méltó helyet foglal el a felszabadító harcok és szocialista forradalmak történelmében.”

Az eddig megtett hosszú úton voltak nehézségeink, megtorpanásaink is, olyan akadályok, amelyeket mások állítottak eléink, de esetenként mi is hibáztunk. De ez az út lényegében véve az igazi utunk volt és maradt. Így tudtuk alapvetően, gyökeresen megváltoztatni országunk fejlődését, s ami még fontosabb: dolgozóink életét is, Az öngazgatás és a közvetlen szocialista demokrácia útján indultunk el, amely a társadalmi viszonyok középpontjába a dolgozó embert, a termelőt és polgárt helyezi.

Forradalmunknak olyannak kell maradnia, amilyen mindig is volt: tántoríthatatlan az alapvető irányvonalat illetően, humánus abban a törekvésben, hogy állandóan bővítse az emberi szabadságot, s nem nyugszik bele abba, ha valaki veszélyeztetni akarja a haza vívmányait, vagy el akar bennünket téríteni a megjelölt útról.

„Pártunk — s ezt büszkén mondhatjuk — eleget tett a munkásosztály, a dolgozók, országunk népeinek és nemzetiségeinek, a szocialista felszabadítási, haladó és demokratikus erők iránt vállalt kötelezettségének. Ez így lesz az elkövetkező időszakban is” — mondotta Tito elvtárs.

Tito elnök fejlődésünket meghatározó látnoki szavainak megvalósításában mindannyiunkra és az elkövetkező korosztályokra komoly kötelezettség hárul, s köteleznek bennünket azok a kioltott életek is, amelyeket éppen a mai boldog, gondtalan életünk érdekében áldoztak fel.

KISIMRE Ferenc fordítása

Elhangzott Novi Zedniken 1979. október 27-én a JKP, a JKISZ és a forradalmi szakszervezetek megalakulásának hatvanadik évfordulója alkalmából rendezett ünnepségen.